

Het stoppen van de oorlog in Afghanistan
door Bette Dam
bron: Vredesmagazine 1903

Op 19 april 2019 sprak journaliste Bette Dam op de Vredesdag van jongerenorganisatie Rood en de SP in Amsterdam over de vraag hoe de oorlog in Afghanistan gestopt kan worden. Hieronder volgt – enigszins ingekort – de tekst van haar betoog.

Hoe kunnen we de oorlog in Afghanistan stoppen? Dat is een grote vraag, die ik zal proberen te beantwoorden op basis van mijn werk van de afgelopen dertien jaar aan en in Afghanistan. Mijn kennis komt vooral tot stand door zonder de legers en ngo's er op uit te gaan en alle kanten van het verhaal te verzamelen, ook de Afghaanse kant, ook de kant van de Taliban. Ik wil mijn bevindingen met jullie delen. Een belangrijk punt waar ik bij stil wil staan is dat uit mijn onderzoek voor mijn laatste boek over Talibanleider Mullah Omar naar voren is gekomen, dat de Taliban niet altijd een obstakel geweest zijn voor vredesbesprekingen, maar veel meer de Amerikaanse overheid. Ik zal dit uitleggen.

Het eerste punt dat hierbij belangrijk is om te begrijpen is: de informatiestroom over deze oorlog. Na het onderzoek voor mijn boek ben ik er achtergekomen dat de gewone krant vaak niet als bron gebruikt kan worden voor verhalen over vrede. Ik stel dat de algemene pers de oorlog juist heeft gaande gehouden. De stroom van informatie gaat namelijk door filters en dan vooral door een Amerikaans en Europees filter.

En dat master-filter heet de Global War on Terror. Na 2001 kwam President George Bush met dit frame. De aanslagen van 09/11 resulteerden in angst, en de president vond dat deze angst het best geadresseerd kon worden door termen als Oorlog te gebruiken. Een oorlog tegen terreur, waarbij Al Qaida, de Taliban, Saddam Hoessein en anderen in de Axis of Evil terecht kwamen. De dreiging zat in tenminste 60 landen, zei Bush tegen de Senaat, direct na het instorten van de Twin Towers.

Analyse van 'terroristenkampen'

De opstelling van de Amerikaanse en zeker ook de Europese pers was toen – en is vaak nog steeds – patriottistisch in tijden van oorlog. Ze omarmden het in Washington bedachte concept van de Global War on Terror. En zo geschiedde dat de verslaggeving over wat 'daar' in dat verre Afghanistan of Irak gebeurde vooral tot stand kwam door onze eigen overheden, generaals of ambassadeurs te interviewen. Ook gingen de meeste journalisten in Afghanistan mee met de legers naar Afghanistan. En zo bleven ze westerse bronnen citeren die spraken over Afghanistan, zonder zelf met Afghanen te praten. De dreigingsanalyse, de beschrijving wie een terrorist is en wie niet, kwam uit de koker van de Amerikaanse overheid, gevolgd door andere westerse overheden en de invloedrijke media. Ik geef les op de universiteit Sciences Po in Parijs en heb met mijn studenten de term 'terroristenkampen' geanalyseerd. 90% van de bronnen over dreiging van terroristenkampen komt van Amerikaanse of lokale Afghaanse overheden, die afhankelijk zijn van de VS. Het aantal keren dat deze uitlatingen over de kampen daadwerkelijk werden verslagen met gedegen wederhoor waren op een hand te tellen. In de Global War on Terror is hoor en wederhoor weggefallen.

Die pro-oorlog houding van de Amerikaanse overheid en de invloedrijke westerse pers is naar mijn bescheiden mening ook de reden waarom er geen vrede is in Afghanistan. De pers heeft het Amerikaanse vijandbeeld van de Taliban in Afghanistan omarmd. Ze zaten immers *embedded* en citeerden westerse of Afghaanse generaals. Woonden ze in Kaboel, dan nog was er weinig wederhoor op het heersende verhaal.

Daardoor heb ik, en u ook, niet meegekregen dat er al vredesdeals met de Taliban waren in Afghanistan in december 2001, drie maanden na 09/11. Toen gaven de Taliban zich over aan Karzai, en waren van plan naar huis te gaan. In mijn boek leg ik uit hoe ik hier achter kom, als een van de weinige journalisten. Ik beschrijf mijn verbazing hoe dat kan: een meisje uit Friesland, die achter zulke grote dingen komt. Een verklaring is: ik vind een Amerikaanse generaal met drie tot vijf strepen op zijn schouder niet meer of minder belangrijk dan een tribale leider uit een vallei in

Uruzgan. Ik weet dat ik ze allemaal nodig heb om geen stigmatiserende verhalen te schrijven, om niet karakters te doden door enkel één kant van het verhaal op te schrijven. Door veldwerk kan ik tegen het War on Terror-frame ingaan, simpelweg omdat ik vaak meer weet dan welke diplomaat of journalist ook die een week of zes maanden in komt vliegen.

Warlords met rivalen

Inmiddels is deze overgave van de Taliban ook erkend door Amerikaanse journalisten als een moment waarop de oorlog in Afghanistan voorbij had kunnen zijn. Maar voor Amerika was een deal met de nationale beweging de Taliban die altijd prowesters was geweest en hun eigen nieuwe president Karzai een brug te ver. Ook al wilde Karzai op de Arabieren jagen, want die hoorden nooit in Afghanistan, Minister van defensie Rumsfeld was niet tevreden. Hij eiste dat Karzai de deal verbrak. De Taliban waren barbaren, daar sprak je niet mee. Tot op heden brengen media deze gebeurtenis niet ter sprake, als ze over de huidige onderhandelingen met de Taliban praten. Het duurde nog jaren, voordat de Taliban weer een georganiseerde opstandige beweging werden. Sommigen zeggen pas in 2004, anderen 2006. Maar na 2001 werd het aantal troepen wel elk jaar verdubbeld, alsof er overal nog Taliban waren. Terwijl in die jaren nog belangrijke Taliban probeerden zich over te geven (en in gevangenschappen eindigden of vluchtten naar Pakistan) steunden we *warlords*, die rivalen uitschakelden onder het mom van de Taliban. De nieuwe gouverneurs kregen de opdracht van de Amerikanen, de Britten, de Nederlanders: waar is de Taliban? Ineens werd de Global War on Terror iets wat als een boemerang op de troepen terug sloeg. Rivalen werden gedood door de NAVO, die ze maar bleven zien als Taliban, simpelweg omdat hun gouverneur dat zei.

De rivalen sloegen terug. Wilden wraak. Legden mijnen. Het was een *self-fulfilling prophecy*. Maar wie werden er nou gedood? Wist het Nederlandse leger wel wie ze doodden? Inmiddels is de Taliban weer groot, ook omdat deze gouverneurs met de buitenlandse steun zoveel onrust creëerden.

Komt er nu vrede? Amerika onder Trump wil zo spoedig mogelijk weg uit Afghanistan. En ineens worden de gesprekken met de Taliban als hoogst noodzakelijk gezien. In 2001, 2004, 2006, 2008 werden al deze natuurlijke lokale deals afgekapt door Bush en Obama. "*We will fight them, and then we drag them to the table.*"

Het enge is nu dat de VS een snelle deal wil maken, de Taliban terug naar Kaboel laat komen, en dan gaat vertrekken. We hebben dat na de Jihad tegen de Sovjets gezien dat ze voortijdig vertrokken, in Irak na de val van Saddam, en nu mogelijk weer. Een burgeroorlog ligt op de loer. De VS weigeren ook een derde partij – zoals Noorwegen – bij deze onderhandelingen en zeggen dat ze het zelf willen doen. Een deal met de Taliban is inmiddels niet zo moeilijk meer. Maar om de zelf gecreëerde democratisch gekozen regering er buiten te laten is levensgevaarlijk. Deze regering zal zich logischerwijs verzetten, misschien gewapend. Ik denk dat we dan meer vluchtelingen uit Afghanistan kunnen verwachten.

Politici hier in Nederland worden dan weer bekender door vluchtelingen uit Afghanistan te beschimpen, die niets meer zouden zijn dan gelukszoekers. Er zijn meerdere redenen waarom dingen mis zijn gegaan in Afghanistan, maar wat onvoldoende wordt meegenomen in de verslaggeving is dat door de koppigheid van de VS de oorlog in Afghanistan in ontspoord met een vluchtelingen crisis als resultaat. De VS heeft niet zoveel last van die vluchtelingen, want daarvoor is het simpelweg te ver weg. Maar als de VS een halve deal sluit, en weg wil, zal dit wel tot meer vluchtelingen leiden in de EU. De vluchtelingen zelf willen helemaal niet weg, en Nederlandse politici zouden gebroederlijk bij elkaar moeten komen om dit te bespreken. Oorlog is niet een onderwerp waar je politiek over bedrijft. Daarom is nu vooral een gesprek met de VS nodig. En toezicht op de onderhandelingen door niet-Amerikanen, want hoe kan je anders voorkomen dat Afghanistan geslachteerd wordt omdat Trump weg wil?

Het boek van Bette Dam over Moellah Omar, *Op zoek naar de Vijand – Het verhaal van een terrorist die een vriend wilde zijn*, is in februari 2019 verschenen bij uitgeverij De Bezige Bij. Een boekbespreking is te vinden in augustusnummer van VredesMagazine 1904 p 7.